

УДК 378.147:37.018.43(477.82)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.8>

Н. М. СИРОТЮК

*викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: nsyrotyuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-5304-8206>*

С. І. ГАЙДАЙ

*викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: shajdaj@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-9442-7205>*

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті розглядаються проблеми підвищення мотивації студентів дистанційної форми навчання у вищій школі. Саме позитивна мотивація студентів виділяється як основний напрямок у вирішенні багатьох актуальних завдань сучасної вищої освіти.

Мета статті: на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрити дидактичні можливості педагогічного дизайну як засобу підвищення навчальної мотивації студентів у процесі навчання.

Проводиться аналіз різних підходів до цієї проблеми залежно від форм навчання, проаналізовано можливості та різні способи підвищення мотивації у студентів очної та дистанційної форм навчання, розглянуті методики вітчизняної та зарубіжної педагогічних шкіл. Аналізуються можливості педагогічних методів підвищення якості розроблення навчальних курсів з використанням педагогічного дизайну. Для цього систематизовані етапи проектування навчального курсу в педагогічному дизайні та етапи підвищення мотивації у проектуванні навчання за системою дослідника Джона Келлера. Короткий огляд даних наочно показує кардинальні відмінності між очною та дистанційною формами навчання, а також їх вплив на процес мотивації студента. Дається коротка характеристика класичної моделі педагогічного дизайну «ADDIE» та п'яти її основних етапів, аналізуються проблеми побудови навчального курсу в дистанційній освіті та фактори, що впливають цей складний і багатогранний процес.

При розробці курсу враховуються багато аспектів, однак позитивна мотивація студента до навчання – це фактор суб'єктивний та залежить від багатьох причин. Упорядник навчального курсу, викладач, тьютор не можуть покладатися на випадок і залежати від суб'єктивності обставин. Саме тому проблема мотивації студента є однією з ключових проблем не лише у дистанційній освіті, а й у педагогічному дизайні.

Ключові слова: мотивація, педагогічний дизайн, модель педагогічного дизайну «ADDIE», дистанційне навчання, модель Келлера, розробка навчального курсу.

Вступ. Сьогодні сфера освіти зазнає великих змін, з'являються нові моделі навчання, підходи та концепції освіти. Насамперед це пов'язано з новою реальністю – цифровою. Чи варто говорити, що високі технології увійшли до повсякденного життя багатьох людей на земній кулі. Ще 20 років тому мало хто міг уявити, що віртуальна реальність активно використовуватиметься в науці, мистецтві, техніці: це і проведення он-лайн хірургічних операцій, і всілякі досягнення в інженерному комплексі,

що роблять життя людини зручніше і безпечніше, та багато іншого. В освіті інформаційні технології дозволяють бачити, чути, вивчати та тестувати те, що у попередні роки було практично неможливо через великі відстані і високу собівартість. Багато університетів нині ведуть гуманітарну освітню політику в країнах третього світу, насамперед у Африці, даючи можливість мешканцям найбільш розвинутих регіонів отримати он-лайн освіту за затребуваними професіями абсолютно безкоштовно. Все, що пере-

раховано, вже говорить про те, що дистанційне освіта має всі шанси зайняти лідируючу позицію у сфері освітніх технологій [Абрамов].

Поставлення проблеми. Проте варто зазначити, що цей напрямок освіти, безпосередньо пов'язаний із застосуванням інтернет-технологій, досить молодий і, незважаючи на його бурхливий розвиток, залишається багато не вирішених питань в області теорії та практики. У зв'язку з цим сформульовано деякі найбільш актуальні проблеми. Насамперед вони пов'язані з побудовою навчального курсу, доступністю викладу матеріалу, методами підвищення мотивації навчання у студентів та контролем їх знань. Навколо цього позначеного кола проблем і зосереджені зусилля більшості наукових праць із проблем сучасного дистанційного навчання.

У статті звертається увага на проблему позитивної мотивації студентів щодо дистанційного навчання та використання методів педагогічного дизайну для вирішення питання її стимулювання.

Мета статті: на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрити дидактичні можливості педагогічного дизайну як засобу підвищення навчальної мотивації студентів у процесі навчання.

Аналіз попередніх досліджень. У зарубіжній теорії і практиці канонічним визначенням педагогічного дизайну вважається трактування, запропоноване М. Мерріллом, Л. Дрейком, М. Лейсі і Дж. Прагтом: «Педагогічний дизайн – це наукова дисципліна, яка займається розробкою найбільш ефективних, раціональних і комфортних способів, методів і систем навчання, які можуть бути використані у сфері професійної педагогічної практики» [Денисенко: 81].

При розробці курсу враховуються багато аспектів, однак позитивна мотивація студента до навчання – це фактор суб'єктивний та залежить від багатьох причин. Упорядник навчального курсу, викладач, тьютор не можуть покладатися на випадок і залежати від суб'єктивності обставин. Саме тому проблема мотивації студента є однією з ключових проблем не лише у дистанційній освіті, а й у педагогічному дизайні.

На ці питання звернули увагу у своїх роботах та наукових дослідженнях багато українських та зарубіжних вчених (М. Загірняк, В. Куха-

ренко, Є. Полат, А. Хуторський, О. Рибалко, Є. Долинський, Я. Ваграменко, В. Вержбіцький, К. Верішко, Н. Сиротенко, П. М. Якобсон, Дж. Аткинсон, Г. Холл, К. Мадсен, А. Маслоу, Х. Хенхаузер та ін.). В результаті наукових досліджень та практики сформувалися і класичні ідеї підвищення позитивної мотивації студентів у навчанні. Перерахуємо основні з них: індивідуальний підхід до учнів, переконання, робота з прикладами, формування стійкого професійного інтересу, орієнтація на конкретну професійну діяльність. Також можна відзначити можливість спільного проектування навчальної діяльності викладача та студента, що особливо важливо при дистанційному навчанні. Саме спільне визначення цілей, спільне планування майбутньої роботи, спільне розподілення сил, коштів, предмету діяльності відповідно до можливостей кожного учасника діяльності, спільний контроль та оцінка результатів роботи, а потім прогнозування нових цілей та завдань не тільки дає студенту можливість виявити самостійність, а й значно підвищує його мотивацію, оскільки підвищення відповідальності у процесі спільної роботи позначається як на її результатах, а й ефекті задоволення від отриманих знань, від самого процесу навчання [5].

Результати та дискусії. Проблема мотивації студента – це не лише педагогічний, а й психологічний аспект.

Мотивація у процесі навчання – визначальний компонент організації освітнього процесу, а отже, і навчальної діяльності. Вона може бути зовнішньою або внутрішньою щодо діяльності, але завжди є внутрішньою характеристикою особистості – суб'єкта цієї діяльності. Передумовою ефективності є розвиток спонукальної сфери, яка потребує цілеспрямованого педагогічного впливу.

Під час навчання у виші студенти мають силу різних обставин та причин (вплив викладачів, пізнавальна діяльність, робота в колективі), що формують мотиви навчання. Проте є й інші способи підвищення мотивації учня:

- новизна подачі матеріалу;
- емоційний вплив;
- самостійна дослідницька діяльність;
- формування професійних мотивів;
- індивідуалізація навчання;

- об'єктивність, гласність та перспективність контролю та оцінки;
- створення сприятливого навчального клімату.

Аналіз даних дає зрозуміти, що між очною та дистанційною формами навчання існує багато кардинальних відмінностей, у тому числі що відображаються на процесі мотивації студента. У своїй роботі М. Ю. Марчук [Уруський: 96] класифікує психологічні аспекти, що ускладнюють процес навчання у дистанційній освіті та, відповідно, мотивації:

- відсутність безпосереднього емоційного контакту педагога з учнями;
- механічна проекція реального світу у віртуальний та назад;
- знеособлення суб'єктів освітнього процесу;
- складність осмислення навчального матеріалу студентами.

Звідси складність, а часом і неможливість застосування деяких прийомів підвищення мотивації навчання. Таким чином, у дистанційному навчанні варто застосовувати і шукати нові підходи – нетрадиційні, новаторські. Як же у цьому випадку може допомогти педагогічний дизайн під час формування навчального курсу?

Спершу ми маємо відповісти на запитання: які способи формування мотивації у навчального можливо в принципі застосовувати у дистанційному навчанні? Цією проблемою свого часу активно займалися зарубіжні дослідники: Т. Гао, Дж. Леман, Б. Такман, Дж. Віссер, Т. Пломп, Ч. Шлоссер. Американський спеціаліст у галузі навчальних систем Джон Келлер навіть розробив модель підвищення мотивації студентів у дистанційному навчанні. Цю модель дослідник назвав ARCS (Attention – увага, Relevance – значимість, Confidence – впевненість, Satisfaction – задоволення) [Mind Tools].

Педагогічний дизайн виступає оптимальною моделлю підвищення мотивації учнів дистанційної форми навчання. Нижче подано дані взаємодії етапів побудови навчального курсу за допомогою педагогічного дизайну та моделі Келлера.

Переїдемо безпосередньо до аналізу моделі навчання.

Класичною моделлю педагогічного дизайну визнано модель «ADDIE», у якій використовуються такі п'ять етапів:

- А – аналіз (analysis);
- D – дизайн (design);
- D – розробка (development);
- I – реалізація (implementation);
- E – оцінка (evaluation).

Відповідно до цієї схеми і йде побудова навчального курсу у класичній моделі педагогічного дизайну. Наведемо короткий огляд вищезгаданих етапів.

АНАЛІЗ – це визначення цілей та завдань навчального курсу. Саме з його допомогою намічається коло знань, умінь та компетенцій студента після проходження навчання.

ДИЗАЙН – це формування залежно від відповіді питання першого етапу як навчальної робочої програми та способів навчання (що особливо важливо для дистанційної та он-лайн освіти). Наприклад: співвідношення самостійного та аудиторного навчального навантаження, форми дистанційного зв'язку (чати, електронні семінари, вебінари) та багато іншого, що становить специфіку дистанційної освіти.

РОЗРОБКА – це конкретна реалізація навчального проекту, створення електронного контенту, робота з навчальним сайтом та ін.

РЕАЛІЗАЦІЯ – це прямиий процес навчання.

ОЦІНКА – це результати навчання: досягнення студентів після проходження курсу, відповідність цілей АНАЛІЗУ результатам ОЦІНКИ, та знову звернення до першого етапу – аналізу, що дозволяє провести таке необхідне коригування курсу навчання.

Саме така циклічна схема педагогічного дизайну дає відчутні результати і дозволяє комплексно вирішити багато питань, пов'язаних з побудовою навчального курсу. Практично на кожному етапі такої схеми є зворотний зв'язок, тому система коригує сама себе.

Етапи педагогічного дизайну:

Аналіз. Значимість. Важливо не тільки скласти курс з точки зору цілей та завдань навчання, а й врахувати всі фактори, що зумовлюють значущість курсу для студента.

Дизайн. Увага. Саме віртуальна архітектура курсу та візуальне наповнення відповідатимуть за увагу студентів у процесі навчання.

Розробка. Розробка курсу – один із найвідповідальніших моментів, коли команда фахівців (від викладача до педагогічного дизайнера,

від методиста до IT-фахівця) продумує архітектуру курсу, яка відповідає всім критеріям мотивації Келлера.

Реалізація. *Впевненість та задоволення*. Процес навчання повинен вселити у студента впевненість у власних силах, можливостях та принести задоволення при досягненні певних результатів.

Оцінка. Під час оцінки курсу наново враховуються розробниками та викладачами всі етапи моделі Келлера, і курс коригується виходячи з цих показників.

Модель Келлера (Attention – увага, Relevance – значимість, Confidence – впевненість, Satisfaction – задоволення), з одного боку, дуже логічна, але в технічному плані в дистанційній освіті не така проста у виконанні. Для реалізації цієї моделі потрібні певні умови.

Висновки. У дистанційній освіті побудова навчального курсу – це складний та багатогранний процес, під час роботи над яким необхідно враховувати безліч факторів. Для оптимізації побудови навчального курсу педагога та розробника всього світу використовують певні педагогічні напрацювання, моделі. Одним з таких є педагогічний дизайн. Кардинальна відмінність останнього полягає у можливості постійної рефлексії, коригування курсу з моменту початку роботи, під час процесу навчання, після підбиття підсумків. Саме використання педагогічного дизайну із застосуванням моделі Келлера і є найбільш успішною системою, що дозволяє не тільки створювати навчальні курси, а й підвищувати мотивацію студентів у дистанційному навчанні. А це, на даний момент, є однією з важливих проблем у сучасній освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов О. М. Про становлення, розвиток та взаємозв'язок стандартів та специфікацій електронного навчання (e-learning). *Вісник Харківської державної академії культури*. Вип. № 37. 2012. С. 284–293.
2. Денисенко С. Н. Педагогічний дизайн у сучасному освітньому просторі. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Вип. № 3 (81). 2015. С. 79–83.
3. Завгородня О. С. Перспективи електронного навчання персоналу в Україні. *Ефективна економіка*. Вип. № 8. 2015. URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4242 (дата звернення: 15.04.2022).
4. Завгородня О. С. Оцінка результативності електронного навчання підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. № 6. 2015. С. 949–952. URL: www.global-national.in.ua/
5. Коршун Т. С. Можливості індивідуалізації навчання на онлайн платформах. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*. Вип. № 2 (16). 2018. С. 301–306. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/37.pdf>
6. Матросова И. Г. Педагогический дизайн: предпосылки становления и развития. *Ученые записки Крымского инженерно-педагогического университета*. 2016. Вип. № 3 (53). С. 82–86.
7. Мерінова С. В. Дистанційне навчання як невід'ємний атрибут сучасної освіти. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.)*. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 94–96.
8. Уруський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної професійної діяльності : метод. посіб. Тернопіль : ТОКІППО, 2005. 96 с.
9. Курс «Мистецтво навчати». URL: prosteeer.com.ua/ped-design (дата звернення: 05.04.2022).
10. Mind Tools. ADDIE and ARCS in instructional design. URL: <https://mindtoolsbusiness.com/resources/blog/addie-and-arcs> (дата звернення: 02.04.2022).

REFERENCES

1. Abramov, O. M. (2012). On the formation, development and relationship of standards and specifications of e-learning (e-learning). *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture*. Issue № 37. P. 284–293. [in Ukrainian]
2. Denisenko, S. N. (2015). Pedagogical design in the modern educational space. *Bulletin of Zhytomyr State University. Pedagogical sciences*. Issue № 3 (81). P. 79–83. [in Ukrainian]
3. Zavgorodnya, O. S. (2015). Prospects of electronic training of personnel in Ukraine. *Efficient economy*. Issue № 8. URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4242 (Last accessed: 15.04.2022). [in Ukrainian]
4. Zavgorodnya, O. S. (2015). Estimation of efficiency of electronic training of the enterprises. Global and national economic problems. Issue № 6. P. 949–952. URL: <http://www.global-national.in.ua/> [in Ukrainian]
5. Korshun, T. S. (2018). Possibilities of individualization of training on online platforms. *Bulletin of the Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and Psychology. Pedagogical sciences*. Issue № 2 (16). P. 301–306. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/37.pdf> [in Ukrainian]

6. Matrosova, I. G. (2016). Pedagogical design: prerequisites for formation and development. *Scientific notes of the Crimean Engineering and Pedagogical University*. Issue № 3 (53). P. 82–86. [in Ukrainian]
 7. Merinova, S. V. (2017). Distance learning as an integral attribute of modern education. *Distance learning as a modern educational technology : materials of the interuniversity webinar (Vinnytsia, March 31, 2017)*. Vinnitsa VITE KNUTE. P. 94–96. [in Ukrainian]
 8. Urusky, V. I. (2005). Formation of readiness of teachers to innovative professional activity : method way. Ternopil : TRMIPPE. P. 96. [in Ukrainian]
 9. Course «The Art of Teaching». URL: <https://prosteer.com.ua/ped-design> (Last accessed: 05.04.2022). [in Ukrainian]
 10. Mind Tools. ADDIE and ARCS in instructional design. URL: <https://mindtoolsbusiness.com/resources/blog/addie-and-arcs> (Last accessed: 02.04.2022). [in Ukrainian]
-

N. M. SYROTIUK

*Lecturer at the Department of Natural,
Mathematical and Worldview Education and Information Technologies,
Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College»
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: nsyrotyuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-5304-8206>*

S. I. HAJDAJ

*Lecturer at the Department of Natural,
Mathematical and Worldview Education and Information Technologies,
Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College»
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: shajdaj@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-9442-7205>*

PEDAGOGICAL DESIGN AS A DEVELOPMENTAL FACTOR OF THE STUDENTS' LEARNING MOTIVATION FORMING THROUGH DISTANCE EDUCATION

The article considers the problems of increasing the motivation of distance learning students in higher education. It is the positive motivation of students that stands out as the main direction in solving many pressing problems of modern higher education.

The purpose of the article: based on the analysis of psychological and pedagogical literature to reveal the didactic possibilities of pedagogical design as a means of increasing the learning motivation of students in the learning process.

The analysis of different approaches to this problem depending on forms of training is carried out, possibilities and various ways of increase of motivation at students of full-time and distance forms of training are analyzed, methods of domestic and foreign pedagogical schools are considered. Possibilities of pedagogical methods of increase of motivation of course development with use of pedagogical design are analyzed. For this purpose, the stages of designing a training course in pedagogical design and the stages of increasing motivation in the design of training according to the system of researcher John Keller are systematized. Brief overviews of the data clearly shows the fundamental differences between full-time and distance learning, as well as their impact on the process of student motivation. A brief description of the classical model of pedagogical design «ADDIE» and its five main stages, analyzes the problems of building a course in distance education and the factors influencing this complex and multifaceted process.

Many aspects are taken into account in the development of the course, but the positive motivation of the student to study is a subjective factor and depends on many reasons. The organizer of the training course, teacher, tutor can not rely on chance and depend on the subjectivity of the circumstances. That is why the problem of student motivation is one of the key problems not only in distance education, but also in pedagogical design.

Key words: motivation, pedagogical design, ADDIE pedagogical design model, distance learning, Keller model, curriculum development.